

SKÖTSELPLAN FÖR NATURRESERVATET HÖGEMON

1 Syftet med naturreservatet

Högemon är avsatt som naturreservat med syftet att skydda och bevara ett område av högt geologiskt och pedagogiskt värde som en viktig länk i det komplexa system av grusavlagringar som sträcker sig mellan sjöarna Nedre Fryken och Vänern.

Vidare att gynna områdets goda potential för friluftslivet samt nyskapa livsmiljöer för skyddsvärda arter knutna till öppna sandtallskogar med solexponerade sandblottor och solbelyst grov tallved.

2 Beskrivning av bevarandevärden

2.1 Administrativa data

Objektnamn	Högemon
RegDOS-nummer	2002156
Kommun	Karlstad
Markslag och naturtyper (ha):	
Skogsmark	56 ha
Öppen sandtallskog	6,7 ha
Pelartallskog på torrare mark	26,2 ha
Pelartallskog på fuktig mark	6,0 ha
Sumpskog	3,2 ha
Produktionskog	3,3 ha
Lövträdsdominerad skog	10,3 ha
Total areal	56 ha
Prioriterade bevarandevärden:	
Strukturer	Geomorfologiska ytformer och strukturer
Friluftsliv	Upplevelse. Förståelse av geologiska sammanhang.

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

2.2 Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning

Vid senaste istidens avsmältningsskede för ca 10000 år sedan rann en isälv genom Fryksdalen och lämnade efter sig ett komplext system av grusavlagringar från Vänern i söder till Frykstadeltat i norr. Högemon ligger strax norr om Sörmons naturreservat och är uppbyggt som en 20 meter hög åskulle vilken når 105 meter över havet. Åskullens sluttningar är tämligen branta, särskilt på nordsidan vilken formats av iskanten och bildat en s.k. iskontakt under den relativt långsamma avsmältningen. Högemons östra sida är uppbyggd av terrassformade hyllor vilka bildats av havets vågskvalp när landet successivt höjde sig ur havet. Dessa strandterrasser är de högst belägna i denna del av Värmland och visar några av Fornvänerns tidigare vattennivåer.

Skogsbeståndet på Högemon består i huvudsak av en barrdominerad skog vilken tidigare brukats för att skapa timmer och kol till bruksnäringen. På senare tid har skogen tillåtits växa upp till modern produktionsskog i första hand dominerad av tall.

2.3 Områdets bevarandevärden

2.3.1 Geovetenskapliga bevarandevärden

Med sina geomorfologiska strukturer och sitt fördelaktiga läge utgör Högemon ett överskådligt och lättillgängligt exempel på utformningen av en för södra Värmland representativ isälvsavlagring. Åskullen på Högemon är ett viktigt komplement för att tillfullo förstå de geologiska sammanhangen runt Sörmondeltats bildning.

På Högemons östra sluttning finns lämningar som markerar tidigare havsnivåer. Dessa stormstrandlinjer eller klapperstensvallar tillhör de högst belägna i denna del av Värmland och innehåller värdefull information om Vänerområdets äldsta utvecklingshistoria.

2.3.2 Biologiska bevarandevärden

Högemon har goda förutsättningar att återfå delar av den fauna som karaktäriserade forna tiders flerskiktade, brandpräglade sandtallskogar där även öppna sandmiljöer ingick. I länet råder idag en brist på lokaler med lämpligt solexponerade öppna sandblottor med gles vegetation, vilket är ett viktigt substrat för många rödlistade arter av framförallt insekter t.ex. ur grupperna vildbin, myrlejonsländor, jordlöpare, väg- och rovkärlar. Inom naturreservatets närområde finns även rapporter om förekomst av de internationellt hotade fågelarterna nattskär, trädlärka och törnskata. Dessa ingår i EU:s fågeldirektiv och Natura 2000 nätverket och gynnas starkt av öppna miljöer i bl.a. sandtallskog med tillgång till en mosaik av solbelyst öppen sand i kombination med ett fältskikt av ljung samt av ett rikt insektsliv.

Vidare kan Högemon efter måttlig restaurering med målbilden att skapa öppnare förhållanden, komma att överensstämma med naturtyperna *barrskogar på eller i anslutning till rullstensåsar*

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

samt *torra sanddynor och sandfält med ljung och kråkbärshedar*, vilka ingår eller är föreslagna att ingå i EU:s nätverk Natura 2000.

Området har också en god tillgång på typiska fågelarter i skogslandskapet så som blåmes, talgoxe, domherre, dubbeltrast, rödstjärt, större hackspett och spillkråka.

2.3.3 Kulturhistoriska bevarandevärden

Högemon skogsbestånd är som mycket annan skogsmark i Värmland påverkad av bruksnäringen. I naturreservatets NV del har en kolarkoja upprättats vid en kolbotten, vilken är en rest från äldre tiders brukande av skogen.

2.3.4 Bevarandevärden för friluftsliv

Högemon är ett mycket välbesökt utflyktsmål och ett populärt närströvområde. En mångfald av välanvända leder går genom naturreservatet, bl.a. en avstickare till vandringsleden mellan Skutberget och Kil. För att uppmuntra besökare till naturreservatet finns det flera rastplatser och eldstäder iordningställda på Högemon vilka utnyttjas i stor utsträckning bland annat av närliggande skolor och dagis. Som en påminnelse om vårt skogliga kulturarv samt för att gynna friluftslivet har en kolarkoja anlagts vid randen till en gammal kolbotten, ett trevligt och uppskattat inslag.

Högemon har höga pedagogiska värden, där upplevelsen av naturhistoriska och geologiska värden är centralt och ytterligare bör uppmuntras.

3 Revision av skötselplan

3.1 Områdets utveckling sedan naturreservatets bildande

Enligt naturreservatsbeslutet har Högemon ett stort naturvetenskapligt värde och ska skyddas från all verksamhet som kan tänkas skada de geologiska strukturer och processer som finns i området. Skogsbeståndet på Högemon består idag av en typisk produktionsskog som saknar egentliga biologiska värden. Fram till 1970/80-talet använde Skogsvårdsstyrelsen i Värmland området som ett försöksområde att kombinera modernt skogsbruk med friluftsliv. Denna verksamhet är numer nedlagd och i kommunens mångbruksplan noteras skogsbeståndet som PG, dvs. generell produktionsskog utan påtagligt natur- och rekreationsvärde.

För att gynna fågellivet samt höja besökares upplevelsevärde i naturreservatet sattes under 1990-talet ett antal fågelholkar upp längs med vandringslederna. Dessa har emellertid inte underhållits och bör tas ned och ersättas av nya.

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

3.2 Omvärldsanalys

Dagens naturvårdsarbete påverkas till stor del av de nationella miljömålen samt det europeiska nätverket *Natura 2000*. Som ett led i detta arbete sker idag inom naturvården en stor satsning på att skapa gynnsam bevarandestatus för utpekade naturtyper, strukturer och typiska arter. För att skapa gynnsamma livsmiljöer för ett flertal rödlistade och hotade arter i länet har naturvårdsinsatser bland annat fokuserats på att skapa en högre andel död ved och löv i skogslandskapet, samt att skapa och sköta öppna sandmiljöer i sandtallskogar. Vidare så satsas det på fortsatt hävd av slåtter- och betesmarker för att gynna naturtyper, strukturer och arter knutna till ett rikt odlingslandskap. Ytterligare satsningar inom dagens naturvårdspolitik är att i högre grad kombinera naturvård, lantbruk, skogsbruk, friluftsliv och kulturmiljövård.

3.3 Handlingsalternativ och överväganden

De värden som Högemon i nuläget i första hand representerar, geologi och friluftsliv, påverkas negativt av det produktionsskogsinriktade skogsbruk som bedrivs inom naturreservatet. Den täta gallringsskog som idag täcker större delen av Högemon minskar upplevelsen av de geologiska företeelser och strukturer som är utmärkande för området. För att kunna urskilja strandlinjer, åsbranter och dylika geomorfologiska strukturer inom naturreservatet bör skogsbeståndet generellt glesas ut ordentligt. Denna åtgärd möjliggör dessutom för besökare att bättre kunna tillgodogöra sig den utsikt och upplevelse som naturreservatet har att erbjuda.

I den södra delen av naturreservatet, i anslutning till den gamla grustäkten, planeras en avverkning av den täta produktionstallskogen och endast 20 % träd sparas i mindre grupper om ca 5-10 tallar. Detta leder till att naturreservatet får en mer öppen entré. Denna åtgärd ökar naturreservatets biologiska värden genom att skapa intressanta miljöer för insekter, fåglar och växter som gynnas av öppna sandblottor. I Värmland liksom i övriga Sverige och Europa minskar antalet inlandslokaler med öppna och solbelysta sandblottor, vilket är ett värdefullt substrat för bl.a. många hotade och ovanliga insektsgrupper. Genom att öppna upp Högemons i hög grad lämpliga sydsluttning finns det goda möjligheter att skapa boplatser för olika arter av bl.a. skalbaggar, vildbin och andra steklar. Dessa kan utnyttja dels befintliga ljung- och videbestånd, dels örter på omgivande odlingsmarker i närheten av naturreservatet, som födolokaler. Dessutom skulle naturreservatets upplevelsevärde och attraktionskraft för besökare höjas vid uppkomst av en intressant fauna och flora. I takt med den ökade naturvårdssatsningen inom Högemons skogsbestånd bör ett viktigt mål framöver vara en ökad hänsyn och skötsel så att arter listade i EU:s habitat- och fågeldirektiv samt inom Naturvårdsverkets åtgärdsprogramverksamhet för hotade arter (ÅGP) uppnår gynnsam bevarandestatus.

I syfte att öka markens produktionsvärde har skogsbruksåtgärder så som grävda avvattningsdiken och gallring av frötallar gjorts in i sen tid. Åtgärder av dessa slag har påverkat botaniska och zoologiska värden negativt och framöver är det viktigt att negativa effekter åsamkande av dålig naturvårdshänsyn ses över och där det är möjligt försöker återställas. Exempelvis bör

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

möjligheten att återskapa våtmarker inom naturreservatet ses över genom att, där detta inte orsakar skada på produktionsskog eller vägar på intilliggande markägares skiften, framgent undvika rensning av skogsmarksdiken och även, om ekonomiska medel och praktisk möjlighet tillåter, överväga att lägga igen dessa permanent. Att återskapa tidigare våtmarker samt skapa ett mer diverst naturreservat stämmer väl överens med de nationella miljömålen *Levande skogar*, *Myllrande våtmarker* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

För att i högsta möjliga mån undvika att en konfliktsituation mellan skogsbruket och upplevelsevärden/friluftsliv uppstår är det viktigt att all avverkning på Karlstad kommuns mark sker med stor hänsyn och försiktighet. Andelen avverkningsspår och rishögar bör minimeras så långt det går och tydlig information om anledningar till varför skogen på Högemon brukas kan vara vägar till ökad förståelse och tolerans hos besökare.

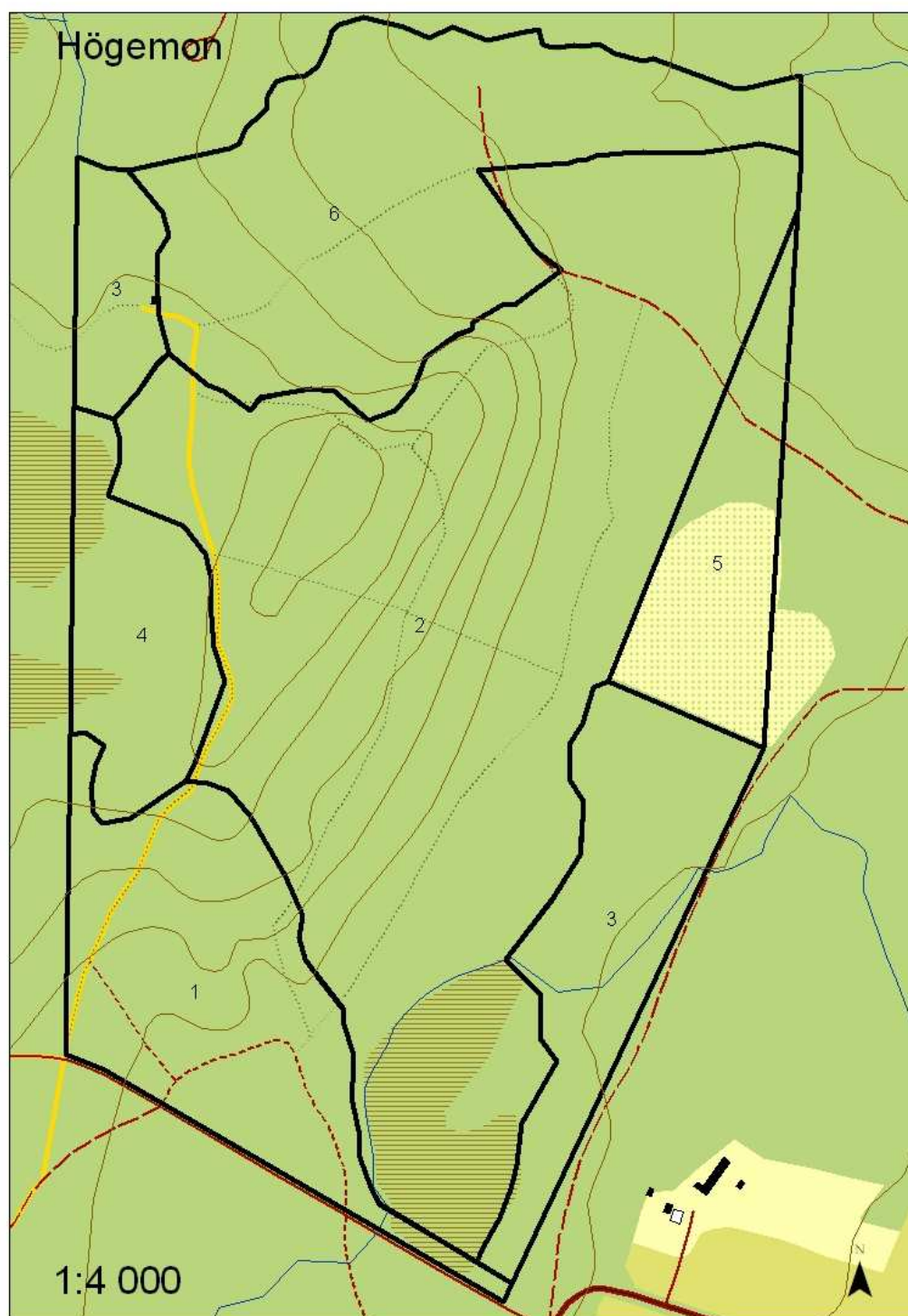
En annan viktig fråga på Högemon är hur man kommer till rätta med det slitage på markstrukturer och vandringsleder som blir genom den höga andel ryttare och motocrossförare som utnyttjar naturreservatet trots förbud. Ytterligare information som förtydligar att det är straffbart att bryta mot naturreservatsförbuden samt information över anledningen till varför förbudet är utfärdat kan vara sätt att komma runt problemen.

4 Skötselområden

Sju skötselområden finns inom naturreservatet. För skötselområdena finns en sammanfattande beskrivning med avseende på karaktär, värden och kvalitetsmål samt de åtgärder som föreslås för ett bibehållande av utpekade värden. För en mer detaljerad beskrivning av området hänvisas till separat delområdesbeskrivning.

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

Figur 1. Skötselområdeskarta. Friluftsliv behandlas i eget skötselområde och innefattar hela markytan.

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

4.1 Skötselområde 1: Öppen sandtallskog med exponerade sandytor

Sydsluttning som idag är beväxt med produktionstallskog. I östra hörnet av området finns en gammal igenväxt grustäkt med tydliga geologiska strukturer. Omfattar delområde 1.

4.1.1 Kvalitetsmål

- Ett väl solbelyst område med max 20 % krontäckningsgrad av träd; bestående av tallgrupper om ca 5-10 träd. Viss föryngring inom grupperna är accepterbart.
- Arealen öppen sandtallskog ska inte understiga 6,7 hektar.
- Eventuellt uppväxande, enstaka sälgar inom ytan bör sparas.
- En 15 meter bred trädlös spridningskorridor ska finnas ner mot odlingsmarken i öster.
- Den äldre grustäkt som ligger mitt i området ska, med undantag av enstaka grova tallar, sakna trädvegetation. I det norra krönet av täkten ska emellertid 15-20 tallar sparas. Därtill ska rönn, sälg och videbuskage sparas i separata grupper nere i täkten. Dessa får emellertid inte beskugga sydvända sandytor.
- Huvuddelen av markytan nere i täkten ska bestå av öppna och glest bevuxna sand- och grusytor.
- Inom sydsluttningen bör 5 stycken ca 5×5 m stora sandytor skrapas fram och hållas permanent öppna.
- Den flerstammiga sälg som står vid ingången ska sparas och ges fritt utrymme i kronan.
- Befintliga samt framöver förekommande arter som är listade i EU:s nätverk Natura 2000 och/eller Naturvårdsverkets åtgärdsprogramverksamhet för hotade arter ska ha gynnsam bevarandestatus i naturreservatet.

4.1.2 Åtgärder

För att lyfta fram de geologiska strukturerna i landskapet samt skapa potentiella bo- och födoplatser för sandmarkslevande bin och andra arter beroende eller gynnade av solbelysta öppna sandblottor bör området snarast avverkas i samråd med Länsstyrelsen. Grupper om ca 5-10 tallar sparas ungefär jämnt utspridda över ytan. I yngre bestånd är det lämpligt att utforma tallgrupperna med åtminstone 10 tallar medan äldre tallbestånd bör variera i storlek mellan 5-10 tallar. För att få till en naturlig fördelning samt varierad åldersstruktur bör tallgrupperna i högsta möjliga mån placeras runt de frötallar som finns. Eventuellt nedblåsta träd efter restaureringen ska få ligga kvar, fransett över leder. Uppkomst av trädskikt, utöver sparade tallgrupper, röjs undan ungefär vart 6:e år beroende på tillväxt och röjt ris ska föras bort alternativt brännas på

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

plats. Vis självföryngring av tall bör tillåtas inom tallgrupperna och täktens norra krön för att ge upphov till ersättningsträd i nästa generation. Enstaka eventuellt uppväxande sälgar och rönnar kan med fördel sparas.

För att gynna spridningen av insekter ska det gå en ca 15 meter bred trädlös spridningskorridor längs med naturreservatsgränsen i sydost, ner mot omgivande odlingslandskap.

Själva grustäkten ska med undantag från de enstaka grova tallar som idag finns, rensas från trädskikt och bör till största delen bestå av öppna och glest beväxta sand- och grusytor. En grupp med tallar ska sparas längs täktens norra krön för att bland annat skapa vindlä ått norr samt på sikt skapa solexponerad tallved; ett viktigt substrat för många vedlevande och värmeälskande insekter. Grupper av rönn, säl- och videbuskage som kommer upp ska sparas som en viktig födokälla för insekter. Dessa buskage ska glesas ut vart 6:e alternativt vart 12:e år om de börjar beskugga sydvända sandytor.

För att ytterligare gynna förekomst av en intressant insektsfauna bör man överväga att skrapa fram 5 stycken 5×5 m stora sandytor. Dessa ska kontinuerligt hållas öppna genom att uppkommet vegetationsskikt skrapas bort vart 6:e år.

Den flerstammiga säl som står vid parkeringsplatsens västra sida ska bevaras, huggas fri från intillväxande trädskikt och ges fritt utrymme i kronan.

Inom naturreservatet ska utpekade Natura 2000- arter samt arter som är med i Naturvårdsverkets ÅGP-verksamhet (Åtgärdsprogram för hotade arter) ha gynnsam bevarandestatus genom lämplig skötsel.

4.2 Skötselområde 2 Pelartallskog på torrare mark

Idag en tämligen tät produktionsskog i huvudsak bestående av ett flertal tallbestånd i olika ålders- och huggningsklasser. Över hela markytan finns intressanta geologiska formationer. Omfattar delområde 2.

4.2.1 Kvalitetsmål

- Minst en tredjedel av skötselområdet utgörs av gles pelartallskog med max 60 % krontäckningsgrad där geologiska formationer så som terrasser och strandlinjer tydligt framträder.
- Frötallar ska sparas permanent för att öka skogsbeståndets ålders- och dimensionsstruktur.
- Andelen gran bör inte överstiga 5 % av den totala virkesvolymen.

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

- Fem lågor/hektar samt fem högstubbar/hektar bör lämnas efter avverkning för att gynna den biologiska mångfalden.

4.2.2 Åtgärder

I skötselområdet ska respektive åtgärd i huggningsklasserna gallring och röjning tidigareläggas och förstärkas till skillnad från traditionellt modernt skogsbruk. Detta för att påskynda utglesning så att en halvöppen pelartallskog skapas där geologiska lämningar och markstrukturer tydligt framträder. Indelningen av skogsbestånden i skötselområdet ska vara sådan att geologiska lämningar och markstrukturer lämnas väl synliga och därmed ges möjligheten att bättre framträda, något som i sin tur gynnar besökarnas upplevelsevärde. Tillfälliga röjningsinsatser av ung gran bör göras vart 12:e år.

För att skapa gynnsamt substrat för bl.a. insekts- och fågelfaunan bör död ved skapas genom att lämna lågor och kapade högstubbar runt om i naturreservatet.

4.3 Skötselområde 3 Pelartallskog på fuktig mark

Idag en likåldrig, tämligen tät produktionsskog på sumpig och dikad mark främst bestående av tall och björk. Inslag av äldre tallöverståndare finns. Omfattar delområde 3A och 3B.

4.3.1 Kvalitetsmål

- Minst en tredjedel av respektive delområde utgörs av pelarskog med max 70 % krontäckningsgrad som domineras av äldre tall och med ett stort lövträdsinslag.
- Frötallar ska sparas permanent för att öka skogsbeståndets ålders- och dimensionsstruktur.
- Fem mindre grupper med 5-10 lövträd lämnas orörda att fungera som depåer för fågel- och däggdjursfaunan.

4.3.2 Åtgärder

Ett luckigt skogsbestånd främst bestående av tall och triviallöv bör eftersträvas genom att röja och senare gallra i beståndet och spara äldre tallar samt en hög andel lövträd. Dessutom sparas fem mindre lövträdsgrupper, med 5-10 träd/buskar inom ytan för att bl.a. gynna fågel- och däggdjursfaunan som gärna utnyttjar täta buskage/träddungar som bo-, födo- och skyddsplats.

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

4.4 Skötselområde 4: Sumpskog

Sumpig mark med ett varierat skogsbestånd med dominans av tall och med höga inslag av triviallöv som björk och sälg. Flera grävda avvattningsdiken för att höja markens produktiva förmåga leder i utkanterna av delområdet. Omfattar delområde 4.

4.4.1 Kvalitetsmål

- Ett flerskiktat skogsbestånd som domineras av äldre tall och höga inslag av triviallöv. Med undantag av luckhuggning av yngre tall och gran vid ett tillfälle lämnas området till fri utveckling.
- Arealen flerskiktad skog på sumpmark bör inte understiga 3 hektar.
- Totala mängden död ved ska inom en tolvårsperiod inte understiga 10 % av den totala virkesvolymen.

4.4.2 Åtgärder

För att öka naturreservatets diversitet och gynna dels biologiska värden, dels områdets möjlighet till upplevelse bör mindre arealer sättas av till fri utveckling. I och med detta ges förutsättning för skapandet av skogsbestånd som skarpt skiljer sig från den öppna skog som i övrigt kommer att råda inom naturreservatet. Dessa mer slutna och lövrika blandskogsbestånd fungerar som viktiga bo-, födo- och skyddsplatser för fågel- och däggdjursfaunan.

I ett första skede bör ca 30 % av skogsbeståndets yngre tall och gran gallras ur för att skapa ett skogbestånd bestående av äldre tall och höga inslag av lövträd. Genom luckhuggning av upp till 30-åriga tallar bevaras de äldre tallarna i området vilket påskyndar en dimensionsutveckling.

Möjligheten att fylla igen och återställa markens naturliga utseende bör ses över. Målsättningen i området bör vara att de grävda avvattningsdikena på sikt igenfylls och de bör därför endast rensas i de fall produktionsskogen utanför delområdet riskerar att ta skada.

4.5 Skötselområde 5: Produktionsskog

Privatägt skifte på sumpig och dikad mark vilken i nuläget är beväxt med hög andel björk. Större delen av skiftet avverkades 1986 och skogsbeståndet står nu på tillväxt. Omfattar delområde 5.

4.5.1 Kvalitetsmål

- Området ska även fortsättningsvis brukas genom normal skogsproduktion.

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

4.5.2 Åtgärder

Efter samråd med markägaren till skifte Grava - Kärne 1:16 ska skötselområdet framledes brukas genom normal skogsproduktion.

4.6 Skötselområde 6: Lövträdsdominerad skog

På åskullens nordsida läcker grundvatten fram och tallskogsbeståndet övergår till ett mer sumpartat skogsbestånd vilket idag domineras av gallrad planterad gran. Fältskiktet består av ett tjockt moss- och grästäcke. En naturlig källa utlöper i en smal bäck vilken rinner vidare åt norr. Omfattar delområde 6.

4.6.1 Kvalitetsmål

- Avverkning av den planterade granskogen senast under tidsperioden 2015-2020 för att därefter genom främst naturlig förnygring få till stånd ett skogsbestånd till 80 % bestående av löv.
- För att öka upplevelsevärdet från utsiktsplatsen i norr bör den nordöstra delen av området framgent bestå av en luckig skog.
- Andelen gran ska inte överstiga 10 % av den totala virkesvolymen.

4.6.2 Åtgärder

Det grandominerade skogsbeståndet ska senast under tiden 2015-2020 avverkas för att därefter utvecklas mot ett lövträdsdominerat skogbestånd. För att hindra alltför stor uppkomst av gran samt för att skapa död ved och gläntor bör viss ringbarkning/högbarkning av gran göras vart 12:e år. Åtgärder för att minimera risken för spridning av barkborre, som t.ex. att styra tiden för röjning till efter svärmning, bör användas.

För att skapa utsikt samt upplevelse av områdets geologiska strukturer, speciellt från utsiktsplatsen, bör skogsbeståndet i NO delen av området hållas relativt öppet och bestå av ett luckigt lövskogsdominerat bestånd. Detta medför behov av viss avverkning alternativt viss ringbarkning av gran, tall och enstaka yngre lövträd med ca 12-års intervall.

4.7 Skötselområde 7: Friluftsliv

För att göra naturreservatet lättillgängligt för allmänheten är det viktigt att det är lätt att hitta både till och inom naturreservatet. Högemon ska vara väl anpassat för besökare genom god skyltning, väl markerade och underhållna leder samt genom god information över geologiska, naturhistoriska, kulturhistoriska och biologiska värden.

4.7.1 Kvalitetsmål

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

- Det ska finnas minst 3,5 km väl markerade och underhållna leder i naturreservatet med tydliga vägvisare.
- Naturreservatets yttergränser ska vara utmärkta med tydliga gränsmarkeringar.
- Parkeringsplatsen vid den sydöstra ingången ska ha en väl underhållen informationsskylt.
- Förbudsskyltar mot ridning, cykel och motocross ska finnas vid varje ingång till naturreservatet.
- Ett torrdass bör finnas i anslutning till parkeringsplatsen vid den sydöstra ingången. En soptunna bör placeras i närheten.
- Rastplatser med väl utformade eldstäder ska finnas vid vindskyddet, kolarkojan och utsiktsplatsen. Utsiktsplatsen och vindskyddet ska vara utrustade med ordentliga bänkar och bord medan kolarkojan bör ha en enklare bänk.
- Rastplatserna vid vindskyddet och utsiktsplatsen bör omges av en öppnare omgivning genom att glesa ur omgivande trädskikt inom en 50 meter i diameter stor yta. Grova tallar och äldre lövträd närmast rastplatserna ska sparas.
- Utsiktstorn får anläggas på utsiktsplatsen.
- Öka möjligheter för fåglar att hitta lämpliga boplatser.

4.7.2 Åtgärder

För att underlätta för besökare att ta sig runt i naturreservatet är det viktigt att lederna kontinuerligt hålls efter. Träd som har eller riskerar att kunna falla över leder eller rastplatser ska omedelbart föras åt sidan och lämnas som död ved. Ledmarkeringar, vägvisare och gränsmarkeringar bör snarast rustas upp och därefter årligen kontrolleras och bättras på vid behov.

En informationstavla med allmän information om naturreservatet bl.a. kortfattad information om förekommande värden, gällande föreskrifter och förbud samt en tydlig karta över området ska finnas vid parkeringsplatsen. Informationen ska kontinuerligt kontrolleras och förnyas vid behov. Förbudsskyltar mot ridning, cyklar och motocross ska finnas vid varje ingång till naturreservatet. Med tanke på Högemons höga besöksstryck bör det vid parkeringen finnas ett fungerande torrdass samt en soptunna vilka kontinuerligt underhålls.

Ordentliga eldstäder, bänkar och bord ska finnas vid vindskyddet och utsiktsplatsen. Vid kolarkojan bör en ordentlig eldstad samt en enkel bänk upprättas. För att skapa tilltalande och ljusa öppna ytor i anslutning till dessa rastplatser bör omgivande trädskikt glesas ur. Äldre, grova

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

tallar och lövträd, så som den ek som växer vid utsiktsplatsen, ska i högsta möjliga mån sparas och gynnas. Vid utsiktsplatsen ska det vara tillåtet att upprätta ett utsiktstorn efter samråd med reservatsförvaltaren.

För att gynna fågellivet i naturreservatet, något som i sin tur gynnar besökarnas upplevelsevärde, bör ett 10-tal fågelholkar sättas upp intill vandringsleder och rastplatser.

5 Uppföljning

5.1 Uppföljning av skötselåtgärder

Reservatsskötaren ansvarar för dokumentation av vilka åtgärder som genomförts, vem som utfört dem samt när de genomförts.

I den årliga dokumentationen bör följande ingå:

- Skyltning och leder
Vad, vilka områden och tidsåtgång.
- Skötsel av rastplatser och torrdass
Vad, vilka områden och tidsåtgång.
- Eventuella åtgärder i skogsbestånd och öppna sandblottor fria från vegetation
Vad, vilka områden och tidsåtgång.

5.2 Uppföljning av kvalitetsmål

Naturreservatsförvaltaren ansvarar för att uppföljning av kvalitetsmål genomförs varje år för:

- Skyltning, information och leder
- Rastplatser, p-plats och torrdass

Naturreservatsförvaltaren ansvarar för att uppföljning av kvalitetsmål genomförs vart 6:e år för:

- Röjning av uppkommet trädsikt i skötselområde 1
- Bortskrapning av uppkommet vegetationssikt i öppna sandytor i skötselområde 1

Naturreservatsförvaltaren ansvarar för att uppföljning av kvalitetsmål genomförs vart 12:e år för:

- Röjning/ringbarkning av ung gran och lövsly i skötselområde 6
- Röjning av gran i skötselområde 2
- Utbredning av arealer
- Krontäckning av träd- och busksikt
- Andelen död ved

Naturvårdsenheten
Liv Lötberg

- Andelen gran

6 Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Skötselområde	Prioritet
Markvård			
Röjning av uppkommet trädsikt	Vart 6:e år	1	1
Bortskrapning av uppkommet vegetationssikt i sandtor	Vart 6:e år	1	1
Avverkning av planterad granskog	Senast under tiden 2015-2020	6	1
Röjning/gallring av ung gran	Vart 12:e år	Aktuella delar av 2 och 6	2
Anläggningar för friluftslivet			
Underhåll av skyltar och leder	Vid behov	7	1
Underhåll av p-plats, rastplatser och torrdass	Vid behov	7	1
Uppsättning av fågelholkar	2008	Längs med leder	3
Uppföljning/inventering			
Utbredning av arealer	Vart 12:e år	1, 4	1
Krontäckning av träd och buskar	Vart 12:e år	1,2, 3 och 6	1
Andelen gran	Vart 12:e år	2	1

7 Genomförd dokumentation

Området har dokumenterats i samband med tre fältdagar under 2005 och 2006 inför upprättandet av skötselplan.